PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW KART PRACY · HISTORIA · KLASA 5

Dział 4. Początki średniowiecza

Bizancjum, narodziny islamu, władza królewska, cesarska i papieska, Karol Wielki, system lenny. Sześć kart pracy: karta z najważniejszymi wiadomościami i przykładami, trzy karty ćwiczeń (w tym praca ze źródłem), dwa równoległe sprawdziany (grupy A i B) oraz pełny klucz odpowiedzi.

Karta	Temat	Zadania
1	**Początki średniowiecza** Bizancjum, narodziny islamu, władza królewska, cesarska i papieska, Karol Wielki, system lenny	7 zad. 30 pkt
2	**Początki średniowiecza – ćwiczenia** Bizancjum, islam, Frankowie, system lenny	5 zad. 22 pkt
3	**Początki średniowiecza – utrwalenie** System lenny, dziedzictwo Arabów, władza cesarska i papieska	5 zad. 10 pkt
4	**Pracuję ze źródłem – drabina feudalna** Drabina feudalna, ceremonia hołdu	4 zad. 15 pkt
5	**Sprawdzian: początki średniowiecza – grupa A** 30 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt
6	**Sprawdzian: początki średniowiecza – grupa B** 30 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt

Jak korzystać z zestawu

- Karta 1 zawiera najważniejsze wiadomości i przykłady – od niej warto zacząć.
- Karty 2–4 to ćwiczenia podstawowe, utrwalenie oraz zastosowanie wiedzy w tekście, na źródle lub w sytuacji z życia.
- Karty 5 i 6 to równoległe sprawdziany (grupa A i grupa B) z tymi samymi typami zadań i tą samą punktacją – gotowe na lekcję.
- Każda karta mieści się na osobnych stronach i ma własną punktację – można ją wydrukować osobno jako pracę domową, kartkówkę lub zastępstwo.
- Klucz odpowiedzi do wszystkich kart znajduje się na końcu zestawu. Wersja DOCX pozwala dowolnie edytować zadania.

Materiał oryginalny dla klasy 5 szkoły podstawowej (rok szkolny 2026/2027). Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Początki średniowiecza

KARTA 1/6

Bizancjum, narodziny islamu, władza królewska, cesarska i papieska, Karol Wielki, system lenny

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 30 pkt

Przypomnij sobie

- **Średniowiecze** trwało od **476** do **1492** roku (odkrycie Ameryki) – tak dzielimy epoki umownie.
- **Cesarstwo bizantyjskie** (wschodnia część dawnego Rzymu) przetrwało jeszcze tysiąc lat ze stolicą w **Konstantynopolu**. Zachowało dorobek starożytności. Osiągnięcia Bizancjum: **prawo** – zbiór praw rzymskich spisany za cesarza **Justyniana**, **architektura** – wzniesiona za Justyniana świątynia **Hagia Sophia** z ogromną kopułą, **sztuka** – mozaiki i ikony.
- Chrześcijanie Wschodu i Zachodu coraz bardziej się różnili: na Zachodzie Kościołem kierował **papież** w Rzymie, a nabożeństwa odprawiano po łacinie, na Wschodzie – **patriarcha** w Konstantynopolu i język grecki. W **1054 roku** doszło do rozłamu (**wielka schizma**): powstały Kościół **katolicki** i **prawosławny**.
- W VII wieku na Półwyspie Arabskim **Mahomet**, urodzony w **Mekce**, zaczął głosić nową religię – **islam**. W **622 roku** Mahomet uciekł z Mekki do Medyny (hidżra) – od tej daty muzułmanie liczą lata. Świętą księgą islamu jest **Koran**. Muzułmanie modlą się w **meczetach**, a na modlitwę wzywa się z wieży – **minaretu**. Następców Mahometa nazywano **kalifami**. Arabowie rozwinęli matematykę, medycynę i astronomię, przetłumaczyli dzieła greckie. To dzięki nim Europa poznała **cyfry arabskie**.
- W średniowiecznej Europie były trzy najważniejsze rodzaje władzy: **królewska** (król rządzi swoim państwem), **cesarska** (cesarz uważał się za następcę władców Rzymu i najważniejszego władcę świeckiego) i **papieska** (papież – głowa Kościoła zachodniego). W **800 roku** papież Leon III koronował **Karola Wielkiego**, króla Franków, na cesarza. Karol Wielki zjednoczył dużą część Europy Zachodniej i dbał o szkoły i przepisywanie ksiąg.
- Cesarze i papieże spierali się, kto ma większą władzę, m.in. o prawo mianowania biskupów. W **1077 roku** król niemiecki Henryk IV, obłożony klątwą (wyłączony z Kościoła), musiał w zamku **Canossa** prosić papieża Grzegorza VII o przebaczenie.
- **Feudalizm** to układ zależności: **senior** nadawał **wasalowi** ziemię (lenno), a wasal w zamian służył mu zbrojnie i był wierny. Wasal słuchał tylko swojego seniora – „wasal mojego wasala nie jest moim wasalem".
- Chłopi pracowali na ziemi pana i oddawali mu część zbiorów – nie mogli swobodnie opuścić wsi.

Bizancjum, islam, Zachód

Justynian – zbiór praw rzymskich
mozaika w Rawennie, VI w.

ikona – sztuka bizantyjska
Chrystus Pantokrator, Synaj, VI w.

meczet z minaretem
Kairuan, zdjęcie z 1904 r.

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Dlaczego Bizancjum było ważne dla Europy?
Przez tysiąc lat chroniło i przepisywało dzieła starożytnych Greków i Rzymian, które później wróciły do Europy Zachodniej.

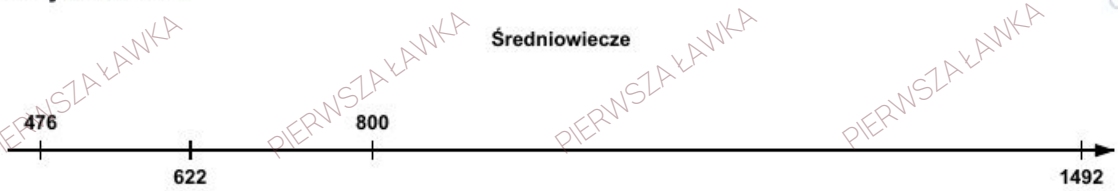
Przykład 2. Na czym polegał układ senior – wasal?
Senior dawał wasalowi ziemię (lenno) i opiekę, a wasal przysięgał mu wierność i stawał do walki na jego wezwanie.

Przykład 3. Skąd nazwa „cyfry arabskie”?
Do Europy trafiły za pośrednictwem Arabów, choć wymyślono je w Indiach. Ułatwiły liczenie – zwłaszcza dzięki zeru.

Zadania

1 Uzupełnij oś czasu.

___ / 4 pkt

1. 476 – _____
2. 622 – _____
3. 800 – _____
4. 1492 – _____

2 Połącz pojęcie z wyjaśnieniem.

___ / 5 pkt

1. senior	a) ziemia nadana w zamian za służbę
2. wasal	b) pan nadający ziemię
3. lenno	c) cesarstwo ze stolicą w Konstantynopolu
4. feudalizm	d) rycerz zobowiązany do wierności i służby
5. Bizancjum	e) układ zależności oparty na nadaniach ziemi

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____

3 Uzupełnij zdania.

___ / 4 pkt

1. Stolicą cesarstwa bizantyjskiego był _____.
2. Religia, która powstała w VII wieku na Półwyspie Arabskim, to _____.
3. W 800 roku na cesarza koronowano _____.
4. Ziemię nadaną wasalowi nazywamy _____.

Podgląd • Pierwsza Ławka

Początki średniowiecza – ćwiczenia

Bizancjum, islam, Frankowie, system lenny

KARTA 2/6

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 22 pkt

Pamiętaj: jeśli czegoś nie pamiętasz, wróć do ramki „Przypomnij sobie" na karcie 1.

Kairuan, zdjęcie z 1904 r.

1 Przyporządkuj pojęcia. ___ / 9 pkt

Konstantynopol Koran Karol Wielki mozaiki i ikony Mekka koronacja cesarska w 800 r. Justynian Wielki cyfry arabskie Akwizgran – stolica Karola Wielkiego

Bizancjum	Arabowie i islam	państwo Franków

2 Uzupełnij daty. ___ / 3 pkt

1. upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – początek średniowiecza: _____
2. koronacja Karola Wielkiego na cesarza: _____
3. podział chrześcijaństwa (wielka schizma): _____

3 Połącz pojęcie z wyjaśnieniem. ___ / 4 pkt

1. senior
2. wasal
3. lenno
4. hołd lenny

a) ziemia nadana wasalowi w zamian za służbę

b) uroczyste zobowiązanie wasala do wierności

c) pan, który nadaje ziemię

d) rycerz, który otrzymuje ziemię i przyrzeka wierność

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

4 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 5 pkt

1. Twórcą islamu był Mahomet.	P	F
2. Stolicą Bizancjum był Rzym.	P	F
3. Karol Wielki dbał o rozwój szkół.	P	F
4. Po schizmie powstały Kościoły katolicki i prawosławny.	P	F
5. W 1077 roku król Henryk IV prosił papieża o zdjęcie klątwy w Canossie.	P	F

Podgląd • Pierwsza Ławka

Sprawdzian: początki średniowiecza – grupa A

KARTA 5/6

30 minut · 20 pkt

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 20 pkt

1 Uzupełnij. ___ / 3 pkt

1. Stolica cesarstwa bizantyjskiego: _____
2. Cesarz bizantyjski, który wzniósł świątynię Hagia Sophia: _____
3. Rok koronacji Karola Wielkiego na cesarza: _____

2 Połącz pojęcie z wyjaśnieniem. ___ / 4 pkt

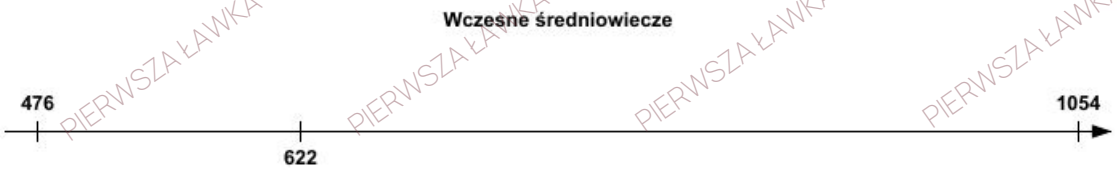
1. meczet	a) następca Mahometa, przywódca muzułmanów
2. minaret	b) wieża, z której wzywa się na modlitwę
3. kalif	c) święta księga islamu
4. Koran	d) świątynia muzułmańska

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

3 Oceń prawdziwość zdań. ___ / 4 pkt

1. Arabowie rozwinęli matematykę i astronomię.	P	F
2. Cyfry arabskie wymyślono w Rzymie.	P	F
3. Karola Wielkiego koronował na cesarza papież.	P	F
4. Bizancjum upadło w tym samym roku co cesarstwo zachodnie.	P	F

4 Przyporządkuj wydarzeniom daty zaznaczone na osi czasu. ___ / 3 pkt

1. wielka schizma – _____
2. upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – _____
3. hidżra – ucieczka Mahometa z Mekki do Medyny – _____

5 Przeczytaj fragment i wykonaj zadania. ___ / 3 pkt

Einhard o Karolu Wielkim

„Karol uczył się także pisać. Woskowe tabliczki i kartki nosił ze sobą i chował w łóżku pod poduszką, żeby w wolnej chwili ćwiczyć rękę w stawianiu liter. Zabrał się jednak do tego za późno i niewiele mu to dało."

Einhard, „Życie Karola Wielkiego" (IX w.), przekład własny z łaciny, uproszczony

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Początki średniowiecza – zestaw 6 kart pracy z kluczem, klasa 5

Podgląd pokazał 5 z 15 stron. Pełna wersja: 15 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Początki średniowiecza – 7 zadań, 30 pkt
- Karta 2: Początki średniowiecza – ćwiczenia – 5 zadań, 22 pkt
- Karta 3: Początki średniowiecza – utrwalenie – 5 zadań, 10 pkt
- Karta 4: Pracuję ze źródłem – drabina feudalna – 4 zadania, 15 pkt
- Karta 5: Sprawdzian: początki średniowiecza – grupa A – 6 zadań, 20 pkt
- Karta 6: Sprawdzian: początki średniowiecza – grupa B – 6 zadań, 20 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości i pokazuje przykłady z wyjaśnieniem.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/historia-klasa-5-dzial-04-poczatki-sredniowiecza-zestaw